

T. W. RIKER

Cum s-a înfăptuit România

Studiul unei probleme internaționale. 1856-1866

Text reprodus după ediția: București, 1940. Traducere de Alice L. Bădescu.
Cuvânt înainte de generalul R. Rosetti

EDITURĂ LAUREATĂ
a
PREMIULUI SENGHOR-CÉSAIRE
și a
ORDINULUI FRANCOFONIEI
ȘI AL DIALOGULUI CULTURILOR
„LA PLÉIADE”
ÎN GRAD DE CAVALER,
acordate de
ADUNAREA PARLAMENTARĂ
A FRANCOFONIEI
(Berna, 2015).

T. W. RIKER

Cum s-a înfăptuit România

Studiul unei probleme internaționale. 1856-1866

Prefață de Cristian PLOSCARU

Ediție îngrijită și indice general de Alexandrina IONIȚĂ

Casa Editorială Demiurg

Iași * 2024

Redactor de carte: dr. Alexandrina IONIȚĂ

Casa Editorială *Demiurg*

(editură acreditată **CNCSIS** în 2003, reacreditată în 2006 și 2011)

Director: asist. univ. dr. Irina CROITORU (☎ 0740/08.20.05).

Consilier editorial: dr. Alexandrina IONIȚĂ

✉ Șoseaua Păcurari nr. 68, bl. 550, sc. B, et. 4, ap. 16,

700547 - Iași, România ☎ 0745/37.81.50

E-mail: ceddemiurg@yahoo.fr

Editura răspunde la comenzi în limita tirajului disponibil.

© Casa Editorială *Demiurg*®

ISBN: 978-973-152-435-1

CUPRINS

Prefață (Nelu-Cristian PLOSCARU)	
Introducere: Principatele Dunărene și aspirațiunile lor politice: Unirea și un domnitor străin	125
I. Europa asumă un protectorat: Congresul și Tratatul de la Paris	
II. Dezbinarea dintre Puterile Protectoare	
III. Reacțiunea împotriva Tratatului	
IV. Criza de la 1857	
V. Un compromise: Pactul de la Osborne	
VI. Lichidarea compromisului: Convenția de la 19 august 1858	
VII. Replica naționalistă	
VIII. Capitularea Puterilor	
IX. Experiența Principatelor sub un domnitor pământean	
X. În preziua Unirii	
XI. Principatele Unite	
XII. Problem de reorganizare: chestiunea mânăstirilor închinat	
XIII. Episodul armelor de la 1862: Trista experiență a Puterilor Protectoare	
XIV. „Mica lovitură de stat”	
XV. O dictatură binevoitoare	
XVI. Spre abis	
XVII. Un domnitor strain	
XVIII. România e înfăptuită	
Bibliografie	
Indice general (Alexandrina Ioniță)	

MAMEI MELE,
LOUISE D. RIKER,
IUBIREI ȘI ABNEGAȚIEI CĂREIA
DATOREZ ÎNTREAGA OPERĂ A VIEȚII MELE,
ÎI DEDIC ACEASTĂ CARTE
CU GÂNDURI PREA ADÂNCI
PENTRU A PUTEA FI EXPRIMATE.

CUVÂNT ÎNAINTE

Dacă a fost vreo carte scrisă în limba engleză ce trebuia să fie tradusă în românește, atunci, desigur că acea carte a fost și este *The Making of Roumania* de D-I T. W. Riker.

Autorul, fost student al Universității din Oxford, profesor de istoria modernă a Europei la Universitatea din Texas, studiind istoria noastră între anii 1856 și 1866, a cercetat ceea ce a constituit, după părerea D-sale, o încercare în comunitatea internațională europeană de atunci și anume eforturile concertului marilor puteri europene de a îndruma mersul unei naționalități în clipele când naționalitățile începeau de abia să priceapă puterea dinamică a noțiunii de naționalitate.

Având puțința de a se documenta, în arhivele europene cele mai bogate, ca și în cele mai secrete, și neaccesibile marelui public, autorul înfățișează faptele și cauzele lor, precum face să reiasă personalitatea actorilor principali din înșeși faptele, scrisese și spusese lor.

Din cuprinsul cărții D-lui Riker, se înalță la adresa poporului nostru un imn de slavă, cel mai documentat imn de slavă scris de un străin asupra acestei perioade a istoriei noastre. Lucrarea proslăvește, de asemenea, simțul politic realist al neamului românesc.

Autorul arată cum două mici principate au reușit, cu toată opunerea fățișă a unor mari puteri, să impună așa-zisului pe atunci Concert european, recunoașterea faptului îndeplinit al unirii lor. Și au reușit, pentru că marea majoritate a conducătorilor români era stăpânită de aceeași voință de unire și avea aceeași clară viziune a viitorului. Ei au mai izbândit, pentru că, în lupta pe care au dus-o, au fost mânați de un înalt idealism și de o desăvârșită uitare de sine, însușiri care alcătuiesc gloria caracteristică a generației lor.

Dar, dacă faptele au dus pe autor să scoată la iveală calitățile politice ale neamului nostru, aceleași fapte, ca și bogata documentare de care s-a folosit, fac ca, din lucrarea sa, să reiasă, printre atâția oameni de seamă, personalitățile covârșitoare ale lui Alexandru Ion Cuza, Mihail Kogălniceanu și Costache Negri.

Traducerea acestei cărți în limba română era o nevoie pe care am semnalat-o încă de la apariția ei. Ea a întârziat mult, dar nu a pierdut nimic, pentru că a găsit în Doamna Alice Bădescu, nu numai o bună cunoscătoare a limbilor engleză și română, dar și o muncitoare conștiincioasă și răbdătoare, înzestrată cu multă curiozitate științifică și nemulțumindu-se cu interpretări superficiale.

Autorului, Domnului T. W. Riker, Doamnei A. Bădescu ca traducătoare, cât și Băncii Naționale și altor instituțiuni care ne-au dat ajutorul lor material, se datorește recunoștința cititorului român, care va avea de acum la îndemână, în graiul său, o lucrare capitală pentru istoria neamului românesc.

București, 13 august 1940.

General R. ROSETTI.

NOTA TRADUCĂTOAREI

Puteri Garante corespunde în limba română titlului *Protecting Power* din limba engleză sau celui de *Puissances Protectrices* din limba franceză. Am întrebuințat, totuși, *Puteri Protectoare* și în limba română nu numai pentru că aceasta este traducerea exactă a termenului englez, ci, mai ales, pentru că autorul acestei lucrări a urmărit îndeosebi să scoată în evidență ideea „protectoratului” exercitat asupra Principatelor Române de Marile Puteri semnatare ale Tratatului de la Paris. (Vezi, în special, pag. 69 jos).

Cuvintele și frazele franceze, care se găsesc intercalate în textul românesc, se află tot astfel și în textul englez și, de aceea, au fost păstrate în traducerea de față, cu foarte puține excepții, acolo unde fraza nu putea fi construită în limba română dacă ele ar fi figurat întocmai ca în original.

Textele românești citate au fost reproduse în limba originalelor, iar cele străine, pe cât posibil, în traducerea românească a vremii.

Datele menționate în lucrarea D-lui Prof. Riker și, prin urmare, și în traducerea de față, corespund calendarului gregorian (stil nou); de aci, o aparentă nepotrivire între textele pomenite aci și originalele la care se referă.

A. B.

PREFATĂ

Înfăptuirea României este studiul unei experiențe, mai mult sau mai puțin fortuite, de politică internațională. Strădania Concertului European de a îndruma destinele unei națiuni, într-o epocă în care naționalismul începea a se trezi și a-și da treptat seama de forța lui inerentă, ne dă în esență problema. În încercarea mea de a schița acești zece ani de formațiune a națiunii române, mă ocup de istoria națională numai în măsura în care poate fi necesară, pentru a arăta reacțiunea naționalistă față de un internaționalism intervenționist. Interesul meu e mai degrabă exterior – privind înăuntru din afară și în afară dinăuntru. Deoarece s-a publicat relativ puțin asupra acestei faze a istoriei, lucrarea mea se întemeiază, în cea mai mare parte, pe documente arhivistice. Din astfel de izvoare se pot mai bine urmări cărările întortochiate ale diplomaților europeni și afla natura rapoartelor trimise de reprezentanții consulari, rapoarte care au constituit pentru mine lupa prin care problema de față a fost examinată. Acești agenți de la București și Iași erau, într-o privință, stâlpii protectoratului european și de bună seamă că nu existau nicăiri observatori mai atenți ai unei națiuni în formație.

Este, uneori, foarte greu a fi consecvent în ceea ce privește ortografia numelor proprii străine. Am încercat a-mi însuși, în tot cursul acestei lucrări, ortografia franceză, deși, cum numele lui Kogălniceanu* este scris în felurite chipuri de înșși francezii, am hotărât să întrebunțez forma găsită într-o scrisoare, în limba franceză, scrisă de un contemporan român, de Ion Ghica.

Deși cheltuielile necesitate de această lucrare m-au privit în mare măsură pe mine, sunt bucuros că pot, pe această cale, exprima mulțumirile mele pentru subvenția acordată de Social Science Research Council, subvenție care mi-a îngăduit să fac o a doua călătorie în Europa, pentru a termina cercetările întreprinse. Mulțumesc, de asemenea, și Universității din Texas, pentru importanta sumă acordată din Fondul Destinat Studiilor și Cercetărilor Sociale (Social Research Fund), precum și pentru subvenția suplimentară, menită a acoperi costul transcrierii documentelor. Recunoștința pe care o păstrez unora dintre colegii mei, care au îmbrățișat această lucrare, constituie o prea mică răsplată pentru un atât de mare și generos interes. Este o plăcere pentru mine să pot mulțumi aci și Domnului Dr. Johann Sass, de la Reichsarchiv din Berlin, precum și Domnului Dr. Lothar Gross, de la Staatsarchiv din Viena, pentru binevoitoarele lor atențiuni. Într-adevăr, cercetătorul străin nu poate să nu prețuiască privilegiul ce i se acordă de a putea folosi depeșele aflate la Public Record Office din Londra, Archives du Ministère des Affaires Etrangères din Paris, Reichsarchiv de la Berlin, Staatsarchiv și Kriegsarchiv din Viena, precum și marile biblioteci, ca British Museum și Bibliothèque Nationale. Este, de asemenea, o plăcere pentru mine să arăt aci cât dătează Profesorului Max S. Handman de la Universitatea

* Riker folosește forma *Cogalnitchano* (n. trad.)

din Texas, care mi-a pus la dispoziție lucrările sale românești, dându-mi, totodată, atât de mult din timpul lui, pentru a discuta cu mine fazele economice ale problemei ce mă preocupa. Prof. E. R. Adair, de la McGill University, și Prof. Bernadotte E. Schmitt, de la University of Chicago, au avut bunăvoința de a-mi da câteva sugestii prețioase; Prof. Herbert C. Bell, de la Wesleyan University, mi-a îngăduit cu generozitate să folosesc parte din materialul strâns pentru studiul său asupra lui Palmerston, iar colaborarea soției mele, în tot timpul acestei lucrări, mi-a fost mai mult decât trebuincioasă. Sunt recunoscător Profesorului A. F. Pribram, Rectorului C. Grant Robertson, Profesorului R. W. Seton-Watson, lui Sir Bernard Pares și Domnului Dr. Louis Eisenmann, pentru ajutorul ce mi-au dat în cursul străduințelor mele, și datorez mult spiritului istoric atât de sigur al bunei mele prietene, Dr. Margarete Merores din Viena. Și, în sfârșit, românii, pe care i-am întâlnit, au contribuit mult ca să-mi întrețină entuziasmul pentru acest studiu al atât de interesantei lor țări. Mi-a fost cu neputință să nu simt o simpatie părintoară pentru părinții și străbunii lor care au reprezentat speranțele naționale în cursul înfăptuirii României.

Austin, Texas, august 1931.

T. W. R.

POSTSCRIPTUM

În pregătirea studiului meu, nu m-am putut folosi de lucrarea D-lui Paul Henry, *L'abdication du Prince Cuza et l'avènement de la dynastie de Hohenzollern au trône de Roumanie*, – deși cuprinde câteva extrase interesante din hârtiile particulare ale lui Cuza, – deoarece, la apariția ei, manuscrisul meu era aproape tipărit. Îmi atrage cu deosebire atenția o depeșă a lui Alecsandri, care vădește o încercare calculată din partea lui Cuza de a îmbuna, după lovitura de stat, Guvernul francez și pe cel englez; de asemenea, și reproducerea a parte din ultimul lui apel către Napoleon, la 1 oct. 1865 (de care pomenesc la [pag. 594*](#)). Cât despre documentele aflate în arhivele franceze și austriace, am fost, firește, și eu în măsură a le consulta.

T. W. R.

* Trimiterile autorului „vezi p.” au fost actualizate de editorul prezentei ediții (n. A. I.)